

САДРЖАЈ: Домаће васпитање. — Предавања за увод у експерим. педагогију од Др. Мејмана, превод Др. П. Радосављевића — Како школа може да спреми и васпита за свестан и паметан живот у друштву, е руског од Св. С. Поповића. — Педагошки преглед: Ваншколско образовање у Русији. — Школа и настава: Русинске школе у Галицији. — Учитељство: Ревизија мировинске уредбе у Будимпешти. — Практичне обраде: Како је у зиму? — Листак: Нова школа. — Преглед књига: Домаће и стране жвотиње, од Ђ. М. Раце и А. Пејића. — Белешке. —

Домаће васпитање.

Ми примамо у школу онаку децу како нам их породица спреми. Учитељ брзо упозна, да ли је дете упућивала мудра рука и за школу га удесила или је било под неподесном руком или је с њиме поступано невешто и на погрешном васпитном основу или је било остављено сасвим само себи. Но све то било добро или зло ми ни смо били у стању изменити.

Као учитељима, а нарочито учитељима основних школа, мора нам много бити до тога, то нам је шта више специјална дужност позива, да утичемо на родитељску кућу, да у добром правцу развија дете. Ово не толико у корист нашу, колико у корист самог детета.

Како да се то постигне?

Признати педагози, за постизавање овога циља, истакли су родитељима добре, здраве васпитне основе, којих има отприлике осам:

1. Родитељи треба да проуче које ваљано дело о васпитању.

А у колико се кућа може наћи такав спис? Има небројено породица, које и не помишљају на такав издатак, јер им не може бити и ако би друштво и држава требали о томе да воде бригу, да и најсиромашнији може лако доћи до такве добре књиге; а она треба да је популарна као и свето писмо. Но сиромасима није ни замерити. Али хиљадама породица има, које у својој домаћој књијници имају до-

ста књига, али ни једну о децјем васпитању.

Има имућних економа, који ће набавити ново дело о одхрањивању коња, говеда, свиња и сличног, али да набаве и коју књигу о васпитању деце, о том и не помишљају, а могли би из тако жртвованог капитала вући богат проценат. Има и матера, нарочито младих, које редовно читају романе и модни журнал темељно проучавају, али да једном набаве књигу о васпитању деце, не пада им на памет. Та им је лектира, на жалост, сува и досадна.

2. Родитељи треба редовно да читају који добар педагошки часопис.

Има часописа, који су баш за то удепени, да осветле пут домаћег васпитања, да то васпитање унапреде и утру му пута, како ће у што тешњу везу доћи са школом. Али како се ретко виђају такви листови у породицама. Има безброј породица које држе годишње по више листова, али ни један педагошки. А тако не би требало да буде.

3. Сасвим корисно средство би и то било, кад би се о основима васпитања држала јавна и бесилатна предавања и кад би на иста долазили родитељи, нарочито млади.

То би био врло слаб учитељ, који их не би знао у томе поучити. Нарочито би ово било од потребе по селима, кад би

било добре воље од стране публике да прими ту поуку. Но свакојачко вредило би ма и један покушај учинити.

То је заиста једна необична појава: Има ли родитеља да истински не воле своју децу и да им не лежи на срцу телесно и душевно добро дечје, па ипак се велика множина њих не интересује за оне прилике, које би им дале упутства и обавештаја о васпитној струци.

Један признати школски радник у Немачкој, покушао је да држи конференције са родитељима своје школске деце и сваке четири недеље их сазивао и говорио с њима популарним начином о основима васпитања. У почетку је ствар добро пошла, али је ускоро било све мање слушалаца, док напослетку ствар није пропала. Ово је додуше случај, који не мора свугде тако проћи, али наводимо за пример како је и у напредних Немаца у томе.

4. Данас се у држави издају велике суме на штампање закона, наредба, статистика, табела, разних мањих и већих листа и листића; поједина друштва издају многа дела, која често годинама леже по магацинима нерастурена, а како би добро било, кад би се издала од каквог стручњака, добро написана књига о неговању детета и сваком брачном пару бесплатно дала. А и по државу и по друштво, од великог је значаја, да рашири разумно васпитање деце од палате до колебе, и тиме не само да сачува од пропасти ону силну децу, која пре времена оду на онај свет због родитељског незнања и неупућености, него и да друштву одхрани снажан сој људи, који ће свему бити од користи.

5. И свештеници би могли доста учинити у корист така рада, јер они по позиву своје доспевају и у најзабитнију колебу. А и проповеди њихове, не само да не би изгубиле од своје вредности, него би још знатно добиле.

6. По мањим и забитнијим местима, много штете наносе разумном телесном одхрањивању деце у првом добу и самоуке примање, с тога се и од стране власти настоји већ знатно, да се и у мањим местима нађе спремна особа у том позиву.

Но позната је неповерљивост простијег света и у томе, да се радије поверава каквој нестручној особи из најближе околине, него оној која је пуно спремна у томе.

7. У наставни план најстаријега разреда сваке женске школе, треба да се бар по један час недељно наставља о незимале деце. Садржина те наставе треба да је: Како се најнапредније негује мало дете. Ово је у толико потребније, што има много девојчица, које помажу својим материма неговати малу децу. Помоћу њиховом ширили би се напреднији појмови о неговању мале деце у првом њиховом добу, а касније кад и те младе девојке дорасту до позива матере и домаћице, знаће оценити вредност тих поука, које ће им у своје време добро доћи, како по њих саме, тако и у корист одрађивања здравијег и темељнијег подмлатка.

Један педагог вели, да би тој женској деци хиљаду пута биле корисније такве поуке, него да знају географске степене ширине под којима бибер расти, године владања римских царева и томе слично.

8. Напред истакнутој сврси може послужити још и тај најпростији пут, да учитељ у свакој згодној прилици наводи разговор на то, кад с народом долази у додир, било у приватним или званичним приликама. Истина да се о томе у друштвима ретко запоседева разговор, јер у варошима је прече да се претресу ствари о позоришту, концерту, закључцима општинским и политици, а на селу опет о орању, сејању, вршидби, живини, стоци и др., али ће искусан васпитач свога народа у свакој подесној прилици, знати навести разговор о оној теми коју он хоће. Разуме се да се ту сувише млад учитељ не може правити важан својим искуством, него више научним васпитним истинама снажити своје напредније начертане.

Па ако и не би сваки такав потхват имао успеха, али велика већина таквих потхвата, имала би знатна утицаја на унапређење бољег домаћег дечјег васпитања.

Али ако хоћемо у том правцу да што темељније порадимо, морамо бити сами собом на чисто, шта бројимо у здраво дечје

васпитање и какви би основи у томе били за препоруку породици. О овоме су написане читаве књиге, али ћемо ми додирнути овом приликом само неке главне основе.

Вештина дечјег васпитања може се свести на ове две основне тачке:

1. *Ако се дете само од себе развија, на начин који одговара његовом одређењу, тада је васпитачева задаћа да пази и чува тај природни развитац, од штетних утицаја.*

Савијај, исправљај, удешавај сваки час друго с ружом, која је у нормалном пулошку, да се развије сасвим по твојој калупу и напослетку ћеш од ње извести никакав цвет.

2. *Појаве ли се у развоју детета страности или учмалости, тада мора васпитач поступати подстицањем, снажењем, исправљањем и руковођењем.*

Ако пустиш, да дивљи изданци око руже овладају, напослетку ће угушити племенито стабло и одвући му сву снагу и сок.

Не треба мислити, да је оно у првој тачци много лакше извести од овог другог. Има много родитеља, који не могу да дочекају мирац природан развитац свога детета. Ту ти је мама, која би хтела да јој дете пре времена седи, стоји, пође ногом, говори, пева и т. д. Ту ти је и татино нестрпљење, који често пре времена мучи дете душевним продукцијама (декламацијама, читањем, писањем, рачуном и т. д.) А нађе се и који весели дејка, који дете учи каквој неприличној шали или сличној глупости, а можда и чему горем.

Онај други напред поменути васпитни основ, исто тако је тешко спровести, јер очева и матрина превелика љубав према својој детету, својој љубимчету, често не може да покаже строго лице и да изрекне прекорну реч, а нарочито не да га казни. Па ипак васпитач не сме подлећи том осећају, него тачном доследношћу (јер она је главни чинилац у васпитању), све погрешне правце сузбијати, који се покажу у развоју детета.

Безбројни су они спољашњи и унутрашњи односи у породици, који право васпитање дечје отежавају, па и немогу-

ћим га чине. Ту ти је позив, који оца, старешину породице, дневно од јутра до мрака води ван породице. Ту је рад за свагдањи хлеб, који оца и матер спречава, да пазе на своју децу. Ту су незгодни станови (уско, мрачно, нездраво, рђав комшилук и др.) који штетно утичу на добро дечје васпитање. Ту су и несугласице између оца и матере (и то не само у сиромашнијим породицама), поред којих не може бити добра васпитања.

Ми учитељи могли би погрешке и неправилности својих ученика, често много блажије и праведније оценити, кад би увек знали, у каквим односима живи дотично дете у породици.

Многи знамо у каквим јадним становима живи сиротиња по селима, а шта да се рекне тек за оне, који живе по већим варошима у разним будацама. И кад то знамо разгледајмо н. пр. прилике у којима треба дете да ради неку домаћу задаћу. Природно је да учитељ тражи, да дете изради задатак коректно, чисто и т. д. Али, где, у каквим приликама, по неко дете, код куће ради и мора да ради за школу. Бива, да нема ни најмање места, где ће правилно наместити своју задаћу и у миру писати. Једва да има и мало дневне светлости, а с вечера какву лампу што једва чкиљи. Око њега се мотају и премећу млађа браћа и сестре. Нехотице му гурају сто. Дете треба у кући што да помогне оцу или матери, или часом да отрчи тамо или онамо, или да држи дете или пази на млађу браћу и сестре. Сваки час га зивкају и прекидају у послу. Дете се смете у задаћи, како да изрази неку мисао, да сложи неку реченицу, реч да напише, нешто да израчуна и т. д. Никог нема да му у невољи помогне; отац и мати слабо су писмени или не знају „како се сад учи у школи“ и т. д. Шта ће у таквим приликама бити од таквих домаћих задатака? А дође ли сутра у школу без задатка, или са рђаво израђеним задатком, шта га чека? А оно није заслужио строг поступак.

Промисли о свему томе, млади неискусни учитељу! Правилно, добро, здраво васпитати тешко је, врло тешко. Придико-

вати је много, много лакше него радити! А нами многи придикују, а нико није за-сукао рукаве, да помогне мало уклонити те све невоље, посред којих школа треба да покаже идеалан успех.

ПРЕДАВАЊА

за увод у

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ ПЕДАГОГИЈУ

и

ЊЕЗИНЕ ПСИХОЛОШКЕ ОСНОВЕ

од

Др. Ернста Мојмана,

професора философије у Минстеру.

С немачког превео с ауторовом дозволом:

Dr. phil. & paed. **ПАЈА Р. РАДОСАВЉЕВИЋ,**
доцент Њујоршког универзитета.

I. СВЕСКА.

ПРЕДГОВОР.

С овим „предавањима“ хоћу да у популарној форми дадем увод у педагошка испитивања и њихову методичку, настојџи да помоћу примене експерименталног истраживања решимо садање опће педагошке и дидактичке проблеме. Дакле, овде се ствар не креће око *системацке педагогије*, око система сазнања, која можемо добити из данашњег педагошког истраживања, већ око *увода у само емпиријско-педагошко испитивање*. Системацко излагање читаве педагогије, на темељу досадањих резултата емпиријског и експерименталног решавања педагошких питања, сматрам ја за прерану ствар; недостаци нашег истраживања, који су у овим предавањима безобзирно изнесени, још су огромни, а да се они испуне нагађањима и хипотезама, које се оснивају на темељу других научних поља, то се опет противи духу емпиријског рада и експерименталног испитивања. Но, ја се наддам, да не ће дуго трајати када ћу моћи издати једну системацку педагогију, која ће се посве оснивати на емпиријском решавању педагошких проблема; она ће ковачно бити готова када будем довршио неколико основних експеримената, с којима се већ годинама бавим, но које сам морао

често пута прекинути услед честог мењања мог круга деловања.

И ако данашње стање експериментално-педагошког истраживања више наличи етапама колонизаторног рада, него ли каквој добро обрађеној културној земљи, ипак ми се чинило да је вредно, да се многобројна појединачна испитивања, која директно или индиректно могу допринети научној основици педагогије, једном пророшетају и да се оно, што је најбоље сведе на једно јединствено изведено *педагошко* гледиште. После немара који је толико стотина година трајао, педагогија је тек данас *ступила у стадијум научног испитивања*; то је сигнатура педагогије наших дана. Кад се осврете на историју наше науке, то ћете се зацело уверити, да је научна педагогија имала врло јадан улес. Њезини велики заступници — поред васколиког живог, а често пута одушевљеног интересовања за практични васпитни рад — беху или дилетанти и аутодидакти са свим недостацима самообразовања, који нису могли савладати ни научни материјал *свог времена*, или, ако се једном на педагогију бацио један Лок, Лајбниц, Кант или Фихте, то су свој рад ограничили на пригодно, обично више есејско обрађивање појединих васпитних проблема. Права дидактика беше нарочито скоро увек дело практичара, који су посве ненаучно били образовани, што нам историја методике појединих наставних предмета показује на сваком кораку. Због тога су напретци методике били врло, врло слаби, па и најједноставнија сазнања, могла су тек после столетног борења сузбити отпор противника, који су се држали старог и оног, на што су се навикли. Тек при свршетку 18. и на почетку 19. века видимо да се окренуло на боље. Још у Салцмана и Трапа, а још више у Песталоција и Фребла видимо покушаје, да педагогија не буде просто ствар идеја, прописа, пројеката, планова и догматичких тврђења. Додуше и Песталоцијева педагогија оснивала се на скованој психологији „душевних сила“, но, он ипак препознаје неопходну потребу дубљег научног *темеља* његове методике, а и његов васколики живот је

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

једно неуморно емпиријско испитивање најбоље методе настављања и истраживање њезине основице, у опажајним фундамен-тима нашег сазнања. Но, тек Хербарт је дао једну обраду васпитних и наставних питања, која је према тадашњем стању помоћних наука педагогије, особито психологије и етике, могла удовољити захтевима *научне основице*. Од то доба развиће свих појединих наука, које су се односиле на решавање педагошких питања, јако се удаљило од Хербарта, и држати се његових идеја значи осудити педагогију на стагнацију. Надаље, у многим основним питањима педагогије, Песталоцијеве и Фреблове идеје куд и камо су стварније него ли Хербартове, јер су оба човека прпела више из *живота детета и праксе* васпитања и наставе. Да педагогија не би још једном постала назадна наука, то она мора добити нови научни темељ, који ће одговарати стању наших данашњих философских, медицинских и природонаучних појединих дисциплина. У погледу на питање, о односима васпитних завода према људском друштву, она ће се морати осло-нити на социјалне науке наших дана, а као индивидуална педагогија, она мора у првом реду тежити, да се послужи методама истраживања и помоћног средства експерименталне психологије, резултата те науке и испитивања деце (психологије, анатомије и физиологије, антропометрије, патологије и психопатологије детета); осим тога она се мора користити и резултатима свих других дисциплина, које у њу засецају, као што су резултати логике и науке о методама, етике, естетике и психологије религијског живота. Какву улогу у целини педагошке науке, која произлази из ових тежња, може играти експериментална педагогија, ја сам опширно извео у тексту: У њој лежи јединствени збир свега оног, што до сад можемо назвати емпиријско-педагошким *испитивањем*. О праву овог назива могло би се и дебатирати, и можда ће се већ кроз неколико година препоручити који бољи назив: Педагогија као емпиријско испитивање; данас се она концентрише само око примене експерименталних и сличних метода на педагошка

питања. Због тога, у *методичком погледу*, експериментална *психологија* је мајка емпиријско-истраживачке педагогије; ова без оне не би се могла ни замислити. У погледу на *материјалну* страну, наше педагошко истраживање има да се захвали свим битним резултатима малочас поменутих наука. Но, и ако ми овако радимо на *новој основици* педагогије са наукама, које никако не спадају у њезино поље, то би ипак било неоправдано, кад би се педагогија узела као проста „примена“ било које од ових помоћних дисциплина. Психологија *нити је* „примењена психологија“, нити примењена етика, логика или што слично; она је без сумње самостална наука: наука о *васпитним чињеницама*. Ма како се она служила резултатима опће психологије, патологије, испитивања деце, логике, етике, естетике у својим сврхама, она ипак *све* те резултате свађа под једно *ново* гледиште, које само она има, а то је: *гледите* васпитања, услед чега се и сви привидни психолошки, етички и други проблеми *мењају* кад они постану *васпитни проблеми*. На ову потпуну промену у стављању питања у педагошким испитивањима, ја сам се непрестано повраћао у овом раду. С тога педагогија исто тако није примењена психологија, као ни физика примењена математика или биологија примењена хемија и физика. У своме широком искоришћавању других наука, она можда највише наличи географији, која је такође у стању да се послужи резултатима скоро свих других наука, па ипак да остане самостална знаност.

Ови многобројни односи педагогије према другим огранцима науке, имају, нема сумње и своје лоше стране. То повлачи за собом, да и онај, који испитује и онај, који се учи у педагогији, мора да располаже са све то већим материјалом у знањима. Ту потешкоћу ја сам јако осетио у првом покушају да изнесем целокупну слику експерименталне педагогије. У први мах ја сам хтео да издам једно опширно дело, које би нарочито било посвећено детаљном фиксирању експерименталних метода и њихове примене на педагошке проблеме. Кад је рад био већ у велико запо-

нет, ја сам дошао до уверења, да тако дело данас не би нашло велики круг читалаца, и да је боље отпочети са кратком, опће схватљивом обрадом експерименталне педагогије, да би се што више проширило знање о њезиним методама и њезиним резултатима. Спољашњи потицај за издавање ових предавања дадоше предавања, која сам држао у учитељским удружењима у Кенигсбергу (Прусија), Франкфурту (на Мајни) и Бремену, у годинама 1905—07. Овде сам задржао облик предавања, но и ако сам морао, додати много што шта, то је ипак један део ових предавања изнесен по стенограму мојих кенигсбершких предавања. Да не би јако прекидао ток мисли предавања морао сам некоја врло специјална објашњења и богату литературу, што се на то односи изнети делом у примедбама, а делом при свршетку обе свеске у „прилозима“. Подела грађе у две свеске — нажалост — нашла се за потребно тек за време штампања. Због тога смисао многих упута у тексту не односи се на свеске, већ само на предавања, која су увек нумерисана. — Што се тиче генезе читавог дела, то кад сравните моја излагања са другим новијим педагошким публикацијама сличне врсте, уверићете се, да сам посве ишао својим рођеним путевима. На идеју за експерименталну педагогију, ја сам без икаквог утецаја од туђе стране, дошао у последњим семестрима мог рада као асистент психолошког института у Лајпцигу; и у мојој првој експериментално-педагошкој публикацији (*Deutsche Schule*, 1902.) нисам скоро ништа знао о сличним тежњама међу педагозима. Прва опширна експериментално-педагошка испитивања, извео сам у мом психолошко-педагошком лабораторијуму у Цириху. Многе радње, које су још тада отпочете нису се ни дан дањи обелоданиле, и спољашње прилике дозволише ми да их тек сада могу понајлак публиковати. Некоје од ових радова морас сам делимично или посве поверити члановима лабораторијума; експерименталан рад увек повлачи за собом заједнички рад и поделу рада, и на тај се начин омогућава, да се помоћу трудног експерименталног истраживања дође до ве-

ћих успеха. У некојим појединичним питањима ослонио сам се више на радове мог лабораторијума, него ли на друге радове о том истом проблему, јер су нам испитивања, у којима човек беше експериментатор или субјекат испитивања, куд и камо схватљивија и дају потицаја за многобројна опажања, која, додуше, не стоје у штампаним протоколима, али која су од огромне вредности по тумачење експерименталних резултата. У критичко расправљање са другим педагошким становиштима, упуштао сам се што сам мање могао, јер нам је данас позитивни даљни рад куд и камо потребнији него ли критика. Но, овде где беше потребно да се сузбије безкритичко тумачење експерименталног, прерано примењивање несигурних резултата на праксу васпитања, нисам могао прећутати. За даље ширење експериментално-педагошког рада, чији су почци овде одржани, упућујем на мој лист „*Zeitschrift für experimentelle Pädagogik*“, којег издајем у савезу са многобројним педагозима и психолозима, као и на моју збирку „*Pädagogische Monographien*“ (обоје издаје *Otto Némnich, Leipzig*), па на „*Sammlung von Abhandlungen*“ из мог часописа: „*Archiv für die gesamte Psychologie*“, као и на сам „*Архив*“, који нарочито износи више психолошко педагошка испитивања (*Verlag von Wilhelm Engelmann, Leipzig*).

Наравно, будућност нашег педагошког истраживања не зависи од литерарне радње, већ од стварања прилика за педагошке експерименте и од изражавања методичко школованих експериментатора. Обоје се то може остварити само у психолошко-педагошким лабораторијама, где се психолог и практичар педагогије удружују за заједнички рад. Онај, који познаје удесе експерименталне психологије у Немачкој, тај се наравски не ће смети многоме надати! Немачко експериментално-психолошко истраживање већим је делом пренето у иностранство, експериментална педагогија већ сада — после кратког живота — има исти удес. У Сједињеним Државама, где се еминентна практична важност нашег испитивања одмах уочила, у Аустро-Угарској,

WWW.UNILIB
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у Француској, Белгији, Италији, Норвешкој, Шведској, Русији и Јапану, у Аргентинији и Чили постоје психолошко-педагошки и педолошки лабораторијуми, а мала Белгија са неуморним радом М. С. Шојтена у Антверпену, постала је у неку руку жижка нових педагошких тежња. У Немачкој тек се сада оснивају први скромни почетци за неговање наше науке.

Надам се да ће ова предавања дати један прилог за оживотворење интересовања за наше испитивање и да у практичара и теоретичара побуде уверење, да у науци о васпитању само један рад може објавити успех, а то је рад, који своја знања непосредно црпи из живота и радости детињих, рад, који је спреман да се — посве удаљен од доктринаризма и свих традиционалних теорија — поклони са знању правих односа детиње природе. А то је баш животни елемент педагошког експеримента.

Минстер у В., јули, 1907. Е. Мојман.

Како школа може да спреми и васпита за свестан и паметан живот у друштву?

У сваком друштву васпитање мора бити једновремено и опште и техничко. Смисао и карактер општег образовања и васпитања познати су; под *техничким* разуме се такво васпитање, које би свима и сваком помагало да најбоље и најсвесније врши своју професију. Сваком су друштву потребни не само искусни, но и савесни лекари, адвокати, професори, учитељи, фабриканти, трговци, радници. С тога се професионално образовање друштвено мора уредити тако, како би оно потпуно одговарало тим друштвеним потребама. То је, тако звана, утилитарна страна образовања и васпитања, и на ту страну треба обратити врло озбиљну пажњу. Сваком су друштву преко потребне, што је могуће боље практичне, техничке и професионалне школе. Нарочито су оне потребне тамо, где је уобичајено да се на нелибералне професије гледа као са неке висине, губећи из вида да место не краси човека, већ човек — место, и, да се достојанство личности не

одређује тиме, какву друштвену функцију она врши, него тиме, како та личност врши ту функцију.

Опште пак образовање и васпитање формира човека и грађанина. Оно му развија умне, моралне и физичке моћи, богата га позитивним знањем, развија му ум и карактер саобразно условима средине, гледиштима и захтевима момента који се проживљује. Каква пак позитивна знања опште образовање треба да даје човеку, какве особине и наклоности оно треба да развија у његовом уму и карактеру данас, у почетку XX. века? У наше време интелектуално васпитање треба да је, пре свега, научно, треба да је од почетка до краја проткано научним духом и научним методама. У стара времена су ауторитет и традиција били главни руководни фактори човечјег живота. Данас пак једина морална сила, којој се морамо клањати, јесте — *очигледност*, која се јавља као резултат слободног и методичног истраживања. Данас се и ми ослањамо само на науку, на знање. *Одиста неће ни један паметан човек тердити, да је наука у стању да објасни све и да задовољи све.* Животне прилике и стварности, непрестано нас доводе до таквих задаћа, где нам наука не може да укаже непосредну помоћ и где већу улогу играју инстинкт и досетљивост. Па при свем том је сваком јасно да *наука и научно образовање чине основу свега* да ће се човек научно образован боље умети наћи у компликованим догађајима у животу и да ће мање ризиковати да залута у њима, да такав човек у сваком случају има више средстава и могућности да контролише себе, да поправи учињену погрешку и да тачније одреди степен тачности и истинитости својих знања о дотичном предмету.

Исто је тако очевидно, да данас нико није у стању да изучи науку у свој опширности и у свима детаљима. Научници, који су се посветили искључиво научним радовима нису ништа друго до врости специјалисти једне гране знања; у свима осталим научним гранама они су — незналице. Па ипак ни такви научници не могу сви да постану, а, с погледом на разноврсне друштвене функције и човечје способности,

то не само да је немогуће, но и — непотребно. Према томе није важно и неопходно захтевати од свију и свакога да разрађују ову или ону грану научну, него је важно и преко потребно захтевати, да сви учествују у резултатима научног мишљења и научних послова, како би сви и сваки имали могућности en connaissance de cause судити о радовима специјалиста и о разумности проналаска и закључака до којих су ти специјалисти дошли. Али је зато широј публици потребан извештај мнимим позитивног знања, добре навике мишљења и нека најбитнија општа гледишта и појмови, који излазе из целокупности насušних проналазака и истраживања. Очеvidно је да се тај тражени минимум позитивног знања не може тачно одредити. Он зависи од мноштва разноврсних околности. О њему се само може рећи: Што је тај минимум шири, тим боље.

Па ипак задатак наставника није у томе, да своје васпитанике научи свему, што треба знати; зато не би био довољан ни сав човечји век. Наставничка је дужност старати се, предавајући паметно одабране предмете, накалемити својим васпитаницима добре умне навике, које ће им, у току целог века, помагати да разликују истину од лажи. У васпитању није главно и битно количина детаљног знања, него је суштина — битност у методи предавања. Паметан наставник не треба да се стара о томе, да своје васпитанике обогати што већом количином фактичних знања, *јер се факта и детаљи заборављају врло брзо*. Његов задатак треба да је у томе, да, користећи се фактима, развија у васпитаника способност мишљења, праву, истинску љубопитљивост, а нарочито да га навикава на критику. Рутине се треба клонити као живе ватре... Ствари и догађаје треба гледати онакве какве су у истини, а не како бисмо их желели видети.

Морално васпитање. Задатак је школе и васпитача да од омладине начине људе способне за самосталну иницијативу и рад, и да омогуће савез тих смелих и морално јаких личности за солидаран „колективан рад“. Према томе морално васпитање треба да тежи томе да у људима — личностима

— развија моћ и енергију и да у њима обрађује способност координирати сваки свој рад са радом и енергијом других лица на опште добро. У истини је јак само онај човек, који може и уме да иде чврстим и одлучним кораком ка ма каквом узвишеном и племенитом циљу, не обраћајући пажњу ни на какве опасности, које га очекују (*Сократ*). Најбољи учитељ у том погледу јесте председник Сједињених Америчких Држава — Рузвелт, који нам мајсторски показује у чему се састоји права сила и енергија личности. Он мрзи презрену добродушност, али са усхићењем говори о плодотворном напору, који је — напор — увек за поштовање, само ако је исти наперен племенитом циљу. Друштво, вели Рузвелт, може остати здраво, ако његови чланови воде чист, бодар и здрав живот, ако се они још из ране младости навикавају да не избегавају тешкоће, већ их савлађују и извршују. Човеку треба да је пријатно осећати се смелим и одлучним, да ради и да се бори са незгодама, да чува себе и своје ближње. Појмљива, на тај начин, сила и енергија, испољавају се најире и најчешће у облику предузећа и сталности. Решити се на предузеће каквог новог, тешког посла — унапред предвидети и промерити све његове опасности и онда стално ићи до краја, не задржавајући се ни пред каквим тешкоћама, — ето у чему се огледа истинско јунаштво и истинска сила воље и карактера. Морално је јунаштво потребно и за то, да би човек смео имати и своје властито суђење, да би увек остајао доследан себи и својим убеђењима, *а по потреби, по гласу и захтеву своје савести, поћи чак и против опште струје, против своје сопствене партије*. Теоретичари ауторитета такву сталност називају гордошћу; у ствари пак то је потпуно природно испољавање силе воље и карактера. Нас одашуда опкољавају препреке и тешкоће, али једина несавладљива тешкоћа — препрека — налази се у нама самима — а то је наша слабост. Продужити пошто пото оно што смо започели, имати смелости испунити своју дужност до краја — то су за све и свакога обавезна правила владања.

Али није довољно да личност буде јака — силна; још је потребно да јаке, силне личности удруже своје снаге и напоре ради једног општег посла. Руководна идеја, која може и треба да помогне у том погледу — јесте појам о општем добру, о општем благостању. Сам по себи човек је — ништа; он само у заједници, у друштву вреди нешто. Друштво даје простор и слободу његовом раду и пружа му потребна средства за то. Према томе правда и властити интерес личности траже, да и рад буде упућен напору тога истог друштва, у ком личност живи и без кога не може да опстане. Појам о тесној солидарности међу члановима једне и исте државе, служи као извор осећаја узајамне љубави и привржености, и васпитање је дужно да развија те осећаје. Васпитање треба да се постара и о томе, да људи добију лепе социјалне навике, како би се они још од школске скамије навикавали на асоцијацију својих напора и драговољном потчињавању. Наставници и васпитачи треба да развијају у омладине и љубав ка лепоме, која се у паметно појмљивој форми своди на љубав ка истини и на приклањање пред моралном величином.

30 - VII - 1908.

Београд.

С руског

Свет. С. Поповић, учитељ.

Педагошки преглед.

Ваншколско образовање у Русији. У Москви је изишао опсежни годишњи извештај о ваншколском образовању у Русију у год. 1908. под редакцијом В. Чарволускога. Више него на 300 страна великога формата а ситнога слога, говори о свима организацијама, тежњама и деловању, које је прегло да подигне просвету становништва руске државе.

У целој држави има 99 милијуна неписмених, а само 26 и по милијуна писмених становника; у том броју је и 1,400.000 становника с вишим и елементарним образовањем. У свему је само 21% писменог становништва.

Томе народу, у огромној већини неписменом, стављају у дужност садашње измењене прилике у држави, да се бори за народну слободу и кад је извојује, да створи нову, слободну Русију, а нарочито да одлучује у свима пи-

тањима, што се тиче просветних потреба земље и народа.

Констатовано је, да садашњој Русији не достаје право старање о народном школству, али да га треба створити што пре, а уз то таква систем организација за образовање, који би мноштво садашњег народа и оног који прираштајује, што више унапредио.

Једна од првих потреба је постарати се да науче читати и писати, да би помоћу тог знања дорасли духу времена, могли пратити напредак у разним струкама и били свремени успешно делати у друштвима и јавности. То треба да изведу вечерње и недељне школе за неписмене. Месне власти дужне су оснивати такве школе свугде, где то народ жели.

Те школе за писменост треба да ударе први основ, на којем би се даље изградило. Треба се старати о образовању оних, који су по изласку из досадашњих недостатних народних школа доиста постигли писменост, али нису стекли друга, по живот преко потребна знања. Ту ће добро доћи систематски кратки течајеви за народ, на којима би се из разноврсних струка држала предавања и поуке. Старање о свему спада у круг радње управних органа, но још више приватној иницијативи и друштвима за образовање, која схваћају најирече потребе народне, а нису спутана формама и шаблонама. После револуције 1905 и 1906. године, јавља се по свима местима нагли развитак друштвенога живота. Нарочито се много оснивају друштва за образовање и развијају жив рад, затим удружења негдашњих ђака народне школе и радничка удружења. Од њихова потхвата и смишљеног рада, може се много очекивати. Приватна иницијатива има у Русији и то да изведе, што садашња управа, основана на заинтересованом заступству с високим цензусом, не може бити сматрана за представницу најширих народних интереса, а не може бити ни непартисичном организаторком завода за образовање, који треба највише да послуже ширим слојевима народа. Даља је задаћа ваншколског образовања, што скорије оснивање многих књижница. Као што је животни интерес народа и земље оснивање народних школа, да би биле отворене за све становништво бесплатно, исто тако пружена је прилика свакоме, да се користи добром књижницом. Доба после револуције створило је народне књижнице, у којима од год. 1906. могу

бити све незабрањене књиге, брошуре и повремени листови, који нису забрањени владиним списком и који су слободни од полицијског надзора.

У организацији истиче се на првом месту „Лига образовања“, основана с пролећа 1906. год. Рад јој је раширен по целој држави а иде за тим: „да се у Русији шири образовање на основима, који одговарају потпуно развијеном демократизму препорођеног друштва.“ Лига има у најглавнијим местима државе своје самоуправне обласне одборе, који су подељени на многе месне комитете.

Поменути извештај опширно говори о „Сверуском удружењу народних универзитета.“ Ово је основано 1905. год. у Петрограду, а рад свој развило је по свима најугледним местима у држави, и д је занимљиве податке о првом руском „Settlementu“ (Насељу),* основаном у Москви, крајем 1906. г. У даљем излагању извештај потанко износи рад напред поменутих удружења за самообразовање радничких удружења за образовање, удружења

*) В. 19. бр. „Шк. Гл.“ 1908.

бивших ђака народне школе, просветног рада разних конзумних удружења и т. д.

Веома опсежно се говори о бесплатним народним књиžницама у Русији, и израђен је цео нацрт по којем се имају уредити.

У излагању своје износи стање књиžница у другим земљама, а наиме: Француској, Немачкој, Данској, Норвешкој Шведској и др. и истиче, шта би се добро из туђине могло увести у томе у Русији.

Истиче се значај позоришта, музеја и забава за просветни развитак народа, а на 60 страна побележени су изводи из закона и владиних наређења, што се односе на институције у корист ван школског образовања. Изнет је информативни одељак из закона о штампани, о удружењима и зборовима, исто тако одељак из закона о књиžницама, продаји књига и др.

Извештај доноси на завршетку многе прегледне таблице о просветним приликама у држави, а на основу последњег пописа народа у Русији. О писмености становништва саопштени су ови податци.

А. Писменост становништва по душама (у хиљад. дел.).

	Мушки.		Женске.		Свега.		
	писмених	неписмених	писмених	неписмених	писмених	неписмених	% писм.
Европ. Русија	14,919	30,830	6,509	41,184	21,429	72,013	22.9
Пољска	1,612	3,099	1,256	3,434	2,868	6,533	30.5
Кавказ	888	3,998	265	4,137	1,153	8,135	12.4
Сибирија	569	2,395	142	2,652	711	5,047	12.4
Средња Азија	329	3,834	77	3,504	407	7,340	5.3
Сва држава	18,318	44,159	8,250	54,911	26,569	99,070	21.1

Б. Становништво по матерњем језику.

а) Мушки.

	Писмени руским језиком	Писмени другим језиком	Неписмени	% писмених
Руси	12,580.000	40.000	28,650.000	30.6
Пољаци	804.000	512.000	2,617.000	33.5
Литванци и Лети	333.000	448.000	710.000	52.6
Немци	290.000	240.000	356.000	59.9
Жидови	790.000	417.000	1,270.000	48.9
Татари, Турци и др.	163.000	533.000	6.500.000	9.7

б.) Женске.

	Писмени руским језиком	Писмени другим језиком	Неписмени	% писмених
Рускиње	3,920.000	65.000	38.660.000	9·3
Пољкиње	470.000	758.000	2,800.000	29·4
Литв. и Леткиње	204.000	630.000	754.000	52·5
Немице	230.000	300.000	375.000	58·5
Жидовке	453.000	278.000	1,860.000	28·2
Татарке, Турк. и др	28.000	296.000	6.186.000	5·0

Из овога се прегледа види како је слаба писменост свију народа у Русији и колико напорна рада треба, да се на просветном пољу постигне оно, што је било занемарено немаром владиним и других упливних кругова у држави, а на недогледну штету становништва.

„Pedag. Rozhledy.“

Школа и Настава.

Русинске школе у Галицији. У Лавову имају Русини само једну четвороразредну мешовиту општинску школу, све остале народне школе су пољске. Приватна петоразредна женска русинска школа, имала је прошле године 153 ученице, она не добија помоћ од вароши, као што добијају приватне пољске школе и приватна немачка школа. Но и сами Русини у Лавову не старају се много о својој школи. У русинску школу иду деца најсиромашнијих радничких породица, интелегенција и имућнији Русини шаљу децу у пољске школе. Тако раде и у другим местима. У Лавову имају Русини приватну учитељичку школу, у којој је било прошле године 128 кандидаткиња. Русинске течајеве за русинску децу из пољских школа и њихове течајеве за аналфабете у Лавову, полази врло мало деце. У опште је русинско школство у Галицији веома јадно. Русини сами тврде, да у опште у Галицији нема праве русинске народне школе, попољачење заузело је у последњих 10 година, велике размере и по селима. У Русинским општинама оснивају се пољске школе или се русинске претварају у пољске. На томе ради земаљска влада, надзорници и начелници који су скоро сви Пољаци. Русинско учитељство се гони, премешта с једног места на друго и нема нигде заштите

Учитељство.

Ревизија мировинске уредбе. Будимпешта има за све своје чиновнике, па тако исто и за учитеље, посебан мировински штатут, који није био сачињен на здравој основи, те је увек било трвења између варошког већа и подчињених чиновника. И само је веће увидело, да је неправда која се у извесним приликама чини чиновништву, те је подвргло ревизији тај штатут, у коме су за сад исправљене највеће незгоде, па надати се временом, да ће се поправити и оно, што је сад пропуштено, било хотимично, било што је превиђено. Одма на почетку упало нам је у очи, да је варошко веће године службовања од 40 редуцирало на 35 и то до онога дана, када учитељ положи званичну заклетву. До сад је требало 20 година живота, но међутим пре тога времена проведене године у служби, нису биле рачунате у мировину.

Учитељ добија после 10 година у име отплатине 50% од оне своте, која му је урачуната у мировину, и сваке године расте са 2% док не дође до оне своте, која доснева после 35 година службовања.

У мировину се рачуна редовна плата, петогодишњи доплатци и напослетку доплатци на скупоћу, као и сви други, које је нарочитим закључком донело варошко веће. Осим редовне мировине, коју би добили по навршеној 35 години службовања, добијају од те своте још 15% у име станарине.

Према овоме, учитељ који служи у Будимпешти, а ужива пет доплатака, имао би по навршеној 35 години службовања ову мировину:

Основна плата 2200 К. у име доплатака 1100 и доплатак на скупоћу 430. Свега дакле: 3730 Круна. Но на ову своту долази још 15% у име станарине, која чини 559 К. 05. Према

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

овоме, свега : 4289 К. 05. Учитељска удовица до-
бија половину од ове своте. Даљом одредбом
регулисана су права удовица у евентуалним при-
ликама, и мировина учитељица, која је нешто
мања, од ове за учитеље.

Мл. Ђ.

Практичне обраде.

Како је у зиму?

Циљ. Како је зими у врту и у сељачком
дворишту.

І. Припрема.

Понавља се шта упада у очи у пролеће, у
лето, у јесен. (У пољу: зелени усеви — тала-
саста поља, жетва — стрњицишта, долазак тица
— лежење — одлазак. У врту: Пролетње цвеће,
листање и цветање дрвећа и цбуња — развијање
плода, летње цвеће, лежење баштених птица,
мноштво баштених штеточина зарезника — разне
бербе, доз, евање плодова, одлазак птица пева-
чица).

Шта бива касно у јесен са обраним лејама
у врту? Шта ради ратар на стрњици у пољу
(оре). Зашто се баште још с јесени прекопавају,
а не тек у пролеће? (Да грудве боље измрзну
преко зиме.) Зтог тога се и њиве ору, које ће
се засејати пролетњим усевом (озими и јари усев).
Орањем и дрљањем земља бива питомија, мекша,
пропустљивија, а и мраз је боље угруши. У
чему је вредност тога обрађивања земље по
развитаку биљке? (Боље продиру у земљу биљне
жилице). Шта ради ратар на њиви кад је земља
смрзнута или снегом покривена? (Вуче љубре.)
Зашто се носи љубре на њиву? (Да се њива
љубри, снажи.) Шта помаже љубрење растењу
биљака? (Боље расту.) Шта би било да се њиве
више година не љубре? (Биљке не би могле
добро успевати.) Због чега је то? Од куда
се биљка храни? (Из земље.) Биљка извучи
снагу из земље и њоме се развија и снажи.
Шта ту љубре помаже? (Њиме се допуњују
земљи одузети састојци.) Груписање свега.

ІІ. Приказивање.

а.) Како је у башти?

У зиму изгледа као да је природа обамрла.
Са дрвећа и цбуња у башти опало је лишће и
стоје гола. Стабла у воћака беле се, јер су о-
кречена. Руже су загрнуте у земљу да се не
смрзну, виногради су загрнути, чардаклије по-
кривене. Земљу је завејао снег, а под њиме стоји
зимска салата, зеље (шпанат), купус и друго

поврће сачувано снежним покривачем од мраза
за време хладноће. Птицама које су заостале
код нас није баш најбоље. Немају хране. Док
снег земљу не завеје сасвим, чавке, свраке,
штиглици, царићи, жутовољке, шеве вађу још
по што шта за јело испод опалог лишћа. Али
их после натера невоља, те дођу још ближе
кућама. Како је лепо кад се људи смилују на
сироте тичице и баце им мало семена, да могу
прекужити зиму, а да не изгину од глади.

б.) Како је у пољу?

Поље је пусто. И последња кукурузовина
је увешена. Усев спава сачуван под топлим
снежним покривачем. Мраз даје влагу, чиме се
грудве напоје, измрзну и земља угруши. Кад је
земља скоцана или је снег покрио, не може се
орати. За то време ратар вози љубре на њиву
и простире га по њој.

в.) Животиње у домазлук.

Како је зими на селу? Сваки кров је по-
кривен снегом, сваки колац у плоту има своју
капу од снега, по снегу се види вагаш од точ-
кова и соленаца, по где где је снег сасвим раз-
гажен. Ту се скупили врапци и стрнадице и
чепркају нешто. Ако им се приближиш, прхну и
мало даље спусте се опет на пут. Ено тамо
у дворишту један човек смуца треку, у оној другој
авлији чује се како одјекују ударци од сикире,
то један момак лупа пањеве. Ако ступиш у дво-
риште скочи цето и горопадно лаје, ако је ве-
зано отима се с ланца. Иза штале види се ви-
сока гомила љубрета; на врх њега стоји петак
с кокошкама. По нека кокошка прочепрка часом
по љубрету, не би ли нашла које зрно или ка-
квог црвића. Ако редуша изађе из куће потрче
све за њом, ако им баци мало зоби или куку-
руза, кљуцају и купе хитро кљуном. Међу њих
се помешају одмах и голубови, који крилима
крче себи пут кроз живину, ту је слетио и вра-
бац са стреје, да што украде од живине. Гуске
са крај дворишта гачу, шире крила и полак у
лету журе да што уграбе. У штале ржу коњи
како чују ход око врата, надају се зобници са
зобљу или сечком. Овце блеје иза летава, а кра-
ве мучу да их домаћица обиђе и ако је време
мужи, помуде. Нека говеда стоје пред јаслима и
чекају, нека леже и преживају. По буцаци раз-
нео паук своју мрежу, а на таваници стоји
празно ластино гвездо. Свињи грокћу, њушкају
и рију по слами у своме тескобном свињцу.

У кући шуња се мачка опрезно хоће ли

што уловити. У соби зуји још по која мува која се задржала. Један штигилиц којег су деца ухватила на чичку у вигове, скаче по кавезу. Има по кући још и други незвани гостију: У банку цврчи цврчак; у подруму и вајату пуња мишић; у чистој соби у орману у хаљинама ради мољац.

III. Спајање.

Сравните живот биља и животиња у башти и у пољу за време четири годишња доба.

IV. Прибирање уједно.

а.) У зиму је мир у природи.

б. Снег чува усев од смрзавања.

в. Мраз мучи и груши земљу.

г. Снага што се из земље извлачи додаје јој се ђубретом.

д. Животиње у домазлуку: Коњ, говече, овца (коза), свинче, псето, мачка, гуске, кокошке, голубови, врашци, даље: мишеви, муве, мољци, цврчи, пауци и т. д.

ђ. Радње ратареве зими: Храни марву, вози ђубре, коси и смуца трску, вади шуму, лупа пањеве и т. д.

V. Примена.

а. Питања и задатци:

Зашто се крече воћке? Зашто се пре тога мора добро састругати стара искокана кора? Зашто голомразица није добра усеву? „Добро узорано, пола ђубрено.“ Колико има истине у тој пословици? Шта је то вештачко ђубре? А како се зове обично ђубре? (Шталско ђубре.)

б. Старајте се за гладне птице у зиму! Како се то ради? (Прављење места за хранење.) За косове је осушен плод од оскоруше, глогиње, шипак, љуске од јабука, и мрве од куваног меса; за финке, штигилице и кудељарке посипи мало бундевина семена, или кудељног или маковог, а огради трњем место где ћеш им просути, да их мачке не дограбе кад једу. Сенице вољу кудељно семе. То се простре на даске и метне у рашље воћкине.

в. Предмети за читање: Зимске радости. „Невен“ 1901 - 1902. број 7 и 8.; Добра деца (Из дечјег и тичијег света), „Невен“ 1883. број 2.

г. Песме: Гавран у зиму, „Невен“ 1901 1902. бр. 6.; На леду (Ibid.) бр. 7.; Зимски дан, (Ibid.) бр. 8.; Гостољубива Јека, „Невен“ 1889. број 2.

д. Загонетка: Чуча чучи, бега бежи, скочи чуча па ухвати бегу. (Мачка и миш.) Ко преде,

а никад му конца не видиш. (Мачка). Црвен трчи по путу у црвену клубучићу, на све виче: Аса-са, да леп сам ти ја! (Петро).

ђ. Задаћа: 1. Невоље тичије у зиму. 2. Селачки домазлук у зиму.*)

ЛИСТАК.

Нова школа.

У великом бирту седе школски поглавари при чаши пића и чекају школског надзорника. Он баш сад стигао и како није никог нашао у седници, пређе у бирт да се мало уљуди, док се не искупе одборници.

— Помаже Бог људи! —

— Бог помог'о господару!

— Јесте л' ви онај господар из вароши, што обилази школе? — вели презеш.

— Јест, ја сам школски надзорник. —

— А ми к'о 'есапили да вас овде сачекамо.

— А ви сте општинари?

— Та к'о на прилику јесмо — вели презеш.

— Па јесте л' што удесили, већ за школу?

— Та знаш, онај ми к'о велимо, да се одмолимо ако се може.

— То ће тешко што бити, јер је већ крајње време да зидате школу.

— А, велиш, да школу зидамо? — буди се ба́та.

— Па зар вама није позната наредба школске власти?

— Та оно зуцали су људи ништо по селу, ал' ми к'о велимо мож' се то још провући коју годину — каже чича.

— Па зар ви не видите да вам деца једва стану у школу. Има их да седе по земљи.

— Та знаш, како, да кажем, ту баш ми нијемо здраво криви. Тај нови учитељ је толику децу натер'о у школу. Док је онај стари био, било је то сасвим добро — вели ба́та.

— Добро кажеш куме; не треба то тако строгом на људе, па ће деца мање бити. — каже деда Мија.

— Биће онда места у њој, кол'ко волеш. — вели аџа Паринов.

— Е, људи моји, ви не говорите како треба — вели надзорник.

*) Градиво у овој лекцији приказано је само у нацрту. Учитељу стоји на вољу да га прошири или смањи. За читање да нађе по свом избору вгодан предмет, песме и лаке загонетке.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Како то господару? — гракнуше сви.

— Па ето тако. — Школа вам је така, да се деца гуше у њој, а ви гледите да се извучете од зидања.

— А зар су наше собе боље? Па како се ми не погушимо? — примећује чича.

— Па како је она до сад добра била и толики су учитељи учили у њој. — Каже бата.

— Та зато се толики учитељи и измењали у њој, што није каква треба — каже надзорник.

— Е, па којем није право нек' иде. Сретан му пут Ми ћемо најмити другога, — вели лала.

— Е, кад би то тако могло бити. Али власт то не допушта, него вам наређује да морате задати школу — каже надзорник.

— Оно, знаш, што 'нај каз'о, кад се мора није ни тешко, — вели бата.

— Ал' ми ћемо још питати 'двоката у ва-роши, морали то к'о баш тако бити. — каже чича.

— Моја је дужност да с вама о томе говорим, каже надзорник, а ви кад нећете ја ћу поднети извештај власти, па како она нареди. — вели надзорник.

— Та ми ко' прости људи, знаш, мислимо ако би могли да скинемо терет са себе, а ви немојте узети ништ' за ружно, — каже презеш.

— Боже сачувај, вели надзорник, ја ћу чинити само своју дужност. А сад збогом остајте!

— А што нисте с нама једну чашу вина? — вуди презеш.

— А хвала лепо, не могу. Збогом!

— Збогом пошли господине! — вели презеш.

— Збогом господару!.. Збогом!.. Збогом!.. јављају се остали поглавари.

Преглед књига.

Домаће и неке стране животиње по биолошкој методи. Написали Ђ. М. Раца и А. Пејић. Ц. 2 К 50 ф. Сарајево, 1908. Прошле године донели смо у „Шк. Гласнику“ две практичне обраде, које су нам писци послали у рукопису, и то: О шкољки и О орлу. Сад је изишла из штампе њихова књига и у њој је обрађено 147 животиња. Књига је израђена по начелима која су темељно освојила поље у школској настави а чији је представник проф. Др. Ото Шмајл. Њему је пошло за руком да изведе преображај природописне наставе. Таким правцем уносе се у наставу обилато нове мисли и опажања, нас-

тава привлачи и учитеља и ученике и изазива их на самостално истраживање и опажање. Књига ова, што су је израдили Раца и Пејић добра је и подесна за наставу, но да су могли још и слике унети у њу у том биолошким правцу, њена би вредност била још једанпут толика, но према околностима што су у свези са набављањем слика, лако је разумети оне тешкоће, због којих нису могли писци и слике унети у књигу. Шмајлова зоологија и ботаника рапрострањене се већ у више од 100.000 примерака и једна и друга, ми и овој књизи желимо да у што већем броју допре у све школске и учитељске кругове, па ће јој то створити могућност, да у другом издању буде приређена и са сликама. Напомињемо читаоцима, да Шмајл издаје слике за зоолошку и ботаничку наставу, а уз сарадњу признатих стручњака. Величина слика је 115×160 или 110×130; до сад је изишло за зоолошку наставу 19 слика, а за ботаничку 11. Један комад подлењен платном стаје 8 К Учители, где су школе у добрим материјалним приликама, могли би настојати, да им се те слике набаве за школу.

БЕЛЕШКЕ.

Светосавска прослава у Новом Саду. Светосавска прослава освојила је већ широм српства све народне школе, а у Новом Саду је она једна од највећих свечаности. И ове године је прослављена свечаношћу у гимназији и гимназијском беседом, а обоје је изведено потпуно лепо и складно, са знатним моралним успехом по завод, ђачку омладину и њене учитеље, а на понос свију нас. — У Матици Српској прослављен је тај дан свечаном седницом у којој је учињен спомен С. Матавуљу. — Но никако још није уведен обичај, да тај дан ма и скромнијом школском свечаношћу, прославе и овдашње наше народне школе.

Промене у учитељству. Боривој Живковић, учитељ у Панчеву премештен је у истом својству на државну школу у Нову Пешту (Ujpest.) — *Зорка Поповићева*, именована је за сталну учитељицу на комуналној школи у Јасенови, у бившој војеној граници, а *Јован Весич* и *Јован Петровић*, за редовне учитеље у Чуругу.

Промена код државног надзорништва. Шандор Карпати, који је би спомоћни шк. надзорник у Сомбору, умировљен је од 1. јануара о. г. На његово место именован је од стране

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

министра просвете, Др. Павле Салаи, који је до сад био, надзорнички перовођа, код кр. држ. надзорништва чонградске жупаније.

Читуља. На жалост већ у овом првом бројем имамо да забележимо, да се недавно четири учитељска живота угасила једно за другим овде у нашим крајевима. У Меленцима је умро Гена Петровић тамошњи дугогодишњи учитељ, затим је умро у Мартоношу Тоша Петаковић, који је исто тако био дуго времена у Мартоношу учитељ, а ускоро за њим изгубило је учитељство из својих редова и трећу снагу Савету Пивничку, привр. учитељицу у Сентомашу. После ње преминуо је у Петрову Селу бачком Јосим Бугарски умир. учитељ чурушки. Бог да прости души ових наших покојника и лака им земља била! — У Сомбору је преминуо Мита Калић професор учит. школе, после дужег боловања. Пок. Калић био је прво професор на некадашњој новосадекој реалци, затим на срп. вишој девојачкој школи у Н. Саду, а касније прешао на учит. школу у Сомбор. Својим књижевним радом стекао је себи трајно име међу српским књижевницима. Нека му је лака земља!

Одликован. Врло је велика реткост, да се више власти сете и својих просветних радника, кад би их за многогодишњу службу требало, било материјално, било морално наградити. Но то се ових дана догодило у малом селу Селенчи (Bács-ujfalu) да је тамошњи католички кантор-учитељ госп. Кањо, добио златан крст за заслуге стечене на просветном пољу. За ту свечаност, обећао је доћи и велики жупан г. Фернбах из Сомбора, но у последњем часу одказао је свој долазак, и ако га је тамошњи народ са великом овацијом био спреман дочекати. Оно што је требао он учинити, поверио је општинском бележнику тамошњем, те је овај предао заслужном учитељу дар Њег. Величанства. У многим приликама смо видели, да се код награђених слугу

са 100 К. од Министарства, тај чин врши, са већом свечаношћу него што је овде био случај. Жалосно, ал' је тако! — м —

Учитељске школе у Италији. Италија има у 69 провинција 29 учитељских школа. Седам је у горњој Италији, пет на острвима. Калабрија нема ни једне учитељске школе, али за то има највише неписменог становништва. Један тамошњи школски лист тражи, да се у Калабрији оснује учитељска школа с интернатом. Сви ђаци који се приме у тај завод, морали би се обвезати да ће по свршетку школе најмање 10 година служити у Калабрији.

Овај I. број „Школског Гласника“ шиљемо свима оним читаоцима, који су нам послали до сад сву претплату за прошлу годину или бар половину намирили. Оне читаоце, који нису платили за другу половину прошле године молимо да то учине одмах, да им не би обуставили лист. А сваког ко не мисли послати претплату молимо да нам врати овај I. број.

Уредништво „Школ. Гласника“

— ПОГРЕБНО ПОДУЗЕЋЕ —
и стовариште надгробних споменика

ПАЈЕ МАРКОВИЋА у Н. САДУ
у средини дунавске улице, телефон број 168.

Филијала: погребно подuzeће „Конкордија“ пређе Буре Стојковића, Ђурчињска улица број 15.

Држи вавда огроман избор сваковрних каменних надгробних споменика. Натписе изрезује најсавршеније, а повлата душла и дуготрајна. Велики избор мртв. сандука, венаца, покровра и целокупне опреме за погребне. Цене строго солидне а послуга најтачнија.

15—24

Календари за 1909. год. тошкови су и разашилу се.

Српски народни велики илустровани календар

СВ. САВА " ГРАНИЧАР

Цена 1 ком. 1 Круна

Цена 1 ком. 50 пот.

— ПРЕПРОДАВЦИ ДОБИЈАЈУ ВЕЋИ ОД НАЈВЕЋЕГ ПОПУСТА —

Поруџбине се шаљу првој срп. творници искључиво свих срп. прав. црквених утвари

4—4

ЛУКЕ К. АЛЕКСИЈЕВИЋА, Нови Сад — Ujvidék, (Hungaria.)

Велики илустровани Ценовник свих црквених утвари шаље се на захтевање бадава

Ц. и кр. прив. творница
америчких котагових

Хармониума

РУД. ПАЈКР И ДР.

у Краљевом Грацу
(Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шиље се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

Пошт. учитељству нарочите олакшице.

ОСНОВАНО 1830.

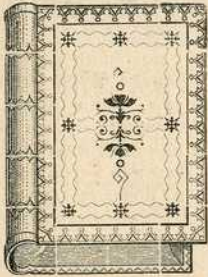
30 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

Гинтер Вагнерови течни тушеви приознати су као најбољи [производ и стекли су светски глас.

Гинтер Вагнер,
(Günther Wagner)
Hannover und Wien X|1.

НОВОСАДСКА ТВОРНИЦА КАРТОНАЖЕ

ДОМИНИК БАРТ књиговезац

Јелене Зрињу ул. бр. 15.

препоручујем поштованој публици своје велико стовариште картонаже и то :

Поштански и кројачки картон	58 цм. дуг.	35 цм. широк	17 цм. висок,	по 1 ком.	К — 80
"	"	"	"	"	К — 70
"	"	"	"	"	К — 60
За модисткиње	" 41	" 41	" 24	"	К — 70
За велике пешуре	" 54	" 54	" 25	"	К 1 —

Имам још на стоваришту кутије за цилиндере, мидере, торте. Све од најбољег материјала, добро урађено и изведено. Израђујем наруџбине по мери брзо и јефтино и раширијем поштом.

Примам књиге на увез сваке врсте, уз солидну израду и јефтину цену.

Молим за многобројну наруџбину

С поштовањем

Доминик Барт.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 50 динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и преглатна шиља се на: **Уредништво „Школског Гласника“ Нови Сад (Ujvidék).**

Издаје: Бока Михајловић, учитељ.

Одговорни уредник: Гавра Поповић, умир. учитељ.

Штампарија Учитељског деоничарског друштва „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА